

Sota l'estigma

En una societat amb tanta abundància de *medias*, la dignitat cultural no hauria de permetre l'ús de les exposicions en va. L'exposició, com tot *media*, es justifica quan realment és el millor mitjà per expressar allò que es vol dir. Si no, és pura banalització i no fa res més que augmentar el soroll de la cultura, convertida en carn de consum. Últimament, el CCCB ha programat un seguit d'exposicions amb una idea central: buscar la perspectiva de l'alteritat, invertir la mirada, apel·lar a aquell punt de vista que representava l'exclòs, l'indigne o el menyspreat. En «Fantasies de l'harem» recuperàvem la mirada de la dona sobre una institució que Occident havia banalitzat des d'una visió tan sexista com simplista per fer emergir la força d'un poder distint, el de Xahrazad. En «Cultura porqueria» descendíem als baixos fons de la producció d'un imaginari rebutjat per la correcció política i cultural per explicar que des d'aquesta perspectiva també s'ajuda a veure i comprendre el món. «El salvatge europeu» inverteix la mirada sobre na cultura –l'occidental– que sovint ha vist la incivilitat en l'ull aliè però no ha estat capaç de veure la barbàrie en el seu.

L'exposició parteix dels treballs de Roger Bartra, antropòleg mexicà de família catalana. Ell va explorar, amb mirada de foraster, la invenció de la figura del salvatge en la cultura europea. Després s'hi va incorporar Pilar Pedraza, que ha treballat aquestes figures de l'alteritat, de la marginació i de la follia, la paraula de les quals és rebutjada com a no codificada en l'imaginari contemporani. Entre tots dos s'ha establert una relació dialèctica, si em permeteu dir-ho amb una categoria avui molt devaluada, la plasmació de la qual és aquesta exposició. Un home mexicà d'arrels catalanes –és a dir, format a prop de les tradicions que els europeus menystenien o assenyalaven com a bàrbars–, una dona toledana –conexidora dels estigmes amb què els europeus assenyalaven determinades dones portadores de tot tipus de perills–.

D'aquest imaginari, que travessa la cultura europea des de l'època medieval fins ara, està confegida l'exposició, instal·lada al territori misteriós dels soterranis d'un antic hospici: lloc d'exclusió, lloc d'assignació d'incontrolats, de sospitosos, de perillousos, de gent marcada per l'estigma d'un naixement en l'obscuritat.

Els civilitzats europeus miren cap a un altre cantó cada cop que passen al costat d'un salvatge. No volen acceptar que encara n'hi ha en aquest món tan net i asèptic als seus aparadors, tan dur i cruel de portes endins. Ni que, com sempre, aquest salvatge ha estat una invenció, una exclusió, una condemna de la mateixa civilització, els orgullosos ciutadans de la qual fan veure que no el veuen o que no l'entenen. Si en el passat el salvatge era allunyat, oblidat dins la immensitat del bosc, ara és un ser cada cop més invisible que deambula pels carrers i places de la ciutat. Només de tant en tant aconsegueix fer sentir la seva veu, la seva presència en la societat que l'exclou. Sovint quan la mort i un excés del poder el converteixen en inesperat espectacle. En mirar els homes salvatges que llauren en un tapís medieval podem comprendre algunes coses que avui passen als nostres camps de fruita o als nostres carrers: els procediments de producció permanent de gent estigmatitzada a les vores de la civilització.

Pròlegs de Josep Ramoneda als catàlegs del CCCB

Sembla que anem pel carrer amb els ulls tancats. En realitat, allò que passa és que no hi ha pitjor cec que qui no hi vol veure.